

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

A 95 ÉVE SZÜLETETT DOBOS LÁSZLÓRA EMLÉKEZVE*

Jól tudjuk, hiszen állandóan érzékeljük, hogy Trianon nemcsak geopolitikai értelemben rázta meg a Kárpát-medencét. A legjelentősebb károk felmérése idején a szakemberek még nem számoltak azzal a súlyos lelki és kulturális hatással, amelyet az új demográfiai és politikai viszonyok tartogattak a magyar nemzet-testről leszakított közösségek számára.

Szlovenszko és Ruszinszko újdonsült földrajzi fogalmaival szembesülve, az új helyzet teremtette kábulatból elsőként az írók eszméltek, ők szólaltak meg, mert a sok tanácstalan, elbizonytalanodott, némi magyarázatra váró embernek mondani kellett valamit. A beregszászi születésű Tamás Mihály elmondta, amit tapasztalt, de az anyaországi sajtó által hangoztatott hiú reményeket – volt belőlük bőven – ő sem volt képes táplálni, mert nem volt mivel. *Két part közt fut a víz* című regényében maga is kiábrándultan beszél: „*Abban az érzésben élt minden, hogy odaát még mindig lélegzik a húszmillió magyar állam, és nem látta senki, hogy a túlsó oldalon egy agyonsújtott ember hever a porban, aki magán se tud segíteni, nemhogy még a gyerekei védelmére siethetne.*”

Az értelmiség egy része – ahogy lenni szokott – a maradék anyaországot választotta, egy kisebb része behódolt az új hatalomnak, s akik még hittek valamiben, talán egy nemzetiségi megújulásban, arra szövetkeztek, hogy évek fáradtságos munkájával létrehozzák a fennmaradás kisebbségvédelmi intézményeit.

Ebben a harmadik csoportban biztos helye van a 95 évvel ezelőtt, a felvidéki magyarság első kisebbségi korszakában született Dobos Lászlónak, akit íróként és politikusként egyaránt ismer és becsül az utókor.

A kezdetben még pedagógusnak készülő Dobos viszonylag korán maga is felismerte, hogy a kisebbségi lét csak egy nemzetiségi intézményháló védelme alatt teljesezhet ki: irodalmi-kulturális folyóiratra, könyvkiadóra, anyanyelvi sajtóra éppúgy szükség van, mint az anyanyelvű óvodákra, alap-, közép- és felsőfokú iskolákra, jól működő egyházakra. S ebben nem tévedett, mert egy 2005-ben készült interjúban ismét megerősítette, hogy „*fennmaradásunk érdekében intézményekre van szükségünk, de olyanokra, amelyek valóban szívügyükként kezelik a magyar nemzet sorsát.*”

Amikor egy magyar író nemzetközössége politizálásra kényszerít – számos példa igazolja –, kénytelen letenni a tollat és felvenni az állandó küzdőállást. Ha tudja a dolgát, egy ideig bírja, de aztán jönnek, akik azt hangoztatják, hogy jobban értik a szakmát, és leszorítják a küzdőtérrel.

Dobos László nem tartozott azok közé, akiket könnyű lett volna eltántorítani az önként vállalt feladattól, a megoldáshoz ő mindig megtalálta megfelelő elváratait, küzdőtársait. A Magyarok Világszövetségében például Csoóri Sándort, akire Illyés Gyula is saját szellemi örököseként tekintett, s akit a Kárpát-medence magyar közösségei alkalmasnak találtak a Világszövetség vezetésére. A köztestület választmányát alkotó erdélyi, felvidéki, délvidéki, kárpátaljai magyarság érdekvédelmi szervezeteinek küldöttei és a nyugat-európai, valamint a tengerentúli szórványközösségek szószólói képtelenek voltak egységes platformra jutni a világ magyarságának sorskérdéseit illetően. S az önjelölt prófétáknak nem kellett már sem a tiszta logikájú, józan gondolkodású Csoóri, sem Dobos, sem a Kárpát-medence más szellemi alkotói, akik tudásukat és tekintélyüket a magyarság szolgálatába állították. Dobos Lászlót – tőle magától hallottam – ez a helyzet mélyen elkéséřítette, de legalább ennyire, s tán ennél is fájóbban érintette a magyar nemzetrészeknek a rendszerváltozáskor még egységes, később azonban a pártosodás csapdájába került, önmagát felszámoló képvisellete.

Ha azt kérdezik tőlem, hogy az író vagy pedig a politikus Dobost tartom-e többre, kénytelen vagyok elismerni mindkét szerepét, de ha kezem a szívem tájára téved, megfellebbezhetetlenül az író mellé állok.

Dobos László irodalmi munkásságának törzsét egy nagyszerű regénytrilógia képezi. A *Messze voltak a csillagok* című emlékezés-regényében a háborúba kényszerített csehszlovákiai magyar kisember kálváriáját írja meg. A *Földönfutók*-ban a csehszlovákiai magyarság második világháború utáni diszkriminációs időszakáról, a „megtúrtek és megaláztak” élettörténetéről szól, míg a trilógia harmadik kötete, az *Egy szál ingben* című, a szlovákiai magyarság teljes sorsát átfogó szintézisregény. Számunkra rendkívül fontos e három mű, mivel a fentebb emlegetett Tamás Mihályhoz kapcsolódva, az általa elkezdett krónika folytatásaként elénk tárja az északkeleti Felvidék teljes Trianon utáni történetét.

A liberális lelkületű kritika – úgy a felvidéki, mint az anyaországi – fanyaloghat a szolgálatosnak nevezett életmű felett, de számunkra mindig „áldott marad az a bölcső”, amely Dobos Lászlót a felvidéki és az egyetemes magyar próza gymesterévé ringatta.